

Znanstveni posvet: Spodbudimo učno uspešnost slovenskih mladostnikov

ODNOS DO ZNANJA IN USPEŠNOST SLOVENSКИH DIJAKOV

Alenka Gril in Sabina Autor

Pedagoški inštitut

Ljubljana, 7. november 2013

ODNOS DO ZNANJA

Izraža se skozi:

- pripisan **pomen in vrednost znanja** za posameznika
  - prepričanja o znanju
  - stališča do znanja
  - interesi
  - motivacija za učenje
- lastno **vedenje**, povezano z znanjem
  - cilji (znanje, izobrazba) in **stopnja aktivnosti** (angažirano učenje)
- kako **zaznavamo** in si **razlagamo** pojave, dogajanje in vedenje
  - standardi vrednotenja in **pričakovanja** o ustreznih načinih obnašanja
  - razumevanje in **vrednotenje** pojavov, vedenja in odnosov v družbi
  - **presojanje** namenov in učinkov dejanj drugih ljudi

VREDNOST ZNANJA

Izhaja iz (Higgins, 2007):

- zadovoljevanja osebnih **potreb** in **interesov**
- izpolnjevanja **osebnih standardov**
- skupnih **prepričanj o zaželenem**
- **vrednostne sodbe** o vedenju
- lastnih **izkušenj** učenja in izkazovanja znanja
  - zadovoljstvo/neugodje
  - moralne izkušnje
  - (ne)ustreznost oz. (ne)priznavanje
  - razumevanje dogajanja in lastne dejavnosti

OBLIKOVANJE ODNOSA DO ZNANJA

- POSAMEZNIK:

- osebno pomembni **zastavljeni cilji**
- učna **motivacija**, **interesi**, zaznana lastna **učinkovitost**
- **znanje** (kakovost in količina)

- SOCIALNO OKOLJE:

- ŠOLA
    - pojmovanja znanja v **kurikulu**, izobraževalni **cilji**
    - učiteljeva **prepričanja** o znanju, učenju in vlogah učiteljev in učencev
    - način **poučevanja**, organiziranje **pouka**
    - **nagrajevanje in ocenjevanje** znanja
    - razredna **klima**, vrstniške **norme**
  - REFERENČNE SKUPINE
    - družina, vrstniki, interesne skupine
  - DRUŽBA
    - družbeno-ekonomski sistem, politične strategije, mediji
    - kulturne **vrednote**, **norme** in **standardi**, **prepričanja** in **modeli vedenja**
-

ODNOS DO ZNANJA V DRUŽBI ZNANJA

Strateški dokumenti “**družbe znanja**” = **na znanju temelječe gospodarstvo**

Lizbonska strategija, 2000; Memorandum o vseživljenjskem učenju, 2000; Strategija vseživljenjskosti učenja v Sloveniji, 2007; Drzna Slovenija, 2012; Resolucija o raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2011–2020; idr.

- podrejenost izobraževanja in znanosti gospodarstvu
  - na znanju temelječe gospodarstvo (inovacije, novi produkti; IKT) = družbeni napredek
  - nenehno ustvarjanje in spreminjanje znanja – uporabna znanost in tehnološki razvoj
  - konkurenčnost in fleksibilnost delavcev
  - vseživljenjsko učenje (VŽU)

- novi poudarki, **spremenjeni cilji izobraževanja**:

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (2011); posodobljeni Učni načrti za osnovno šolo (2011); Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (2006); Zakon o gimnazijah (2007); Navodilo za pripravo novih izobraževalnih programov srednješolskega izobraževanja (2010); Bolonjska reforma visokošolskega izobraževanja v Sloveniji (uvedba: 2005/06 do 2009/10); Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020; idr.

- cilji izobraževanja na vseh ravneh - **razvijati kompetence** za trg dela
- učenje **praktičnih veščin**, pridobiti **uporabno znanje** – prioriteta
- kompetenca „**učenje učenja**“ – usposabljanje za VŽU
- ciljno naravnani kurikuli: **pričakovani rezultati** namesto standardov znanja
- znanje/izobraževanje nima več formativne funkcije, le **instrumentalno funkcijo** (usposabljanje za trg dela)

IZOBRAŽEVANJE ZA KOMPETENCE

kompetence vs. znanje

- **kompetence** = znanje + spretnosti + osebni odnos (vrednote, osebnostne lastnosti)
- “**KNOW-HOW**” vs. “KNOW-WHAT”
- trening **veščin** (praktična znanja) vs. usvajanje znanja
- **uporabno znanje** = prioriteta vs. temeljna znanja
- **parcialno**, površno znanje vs. kompleksno, poglobljeno znanje
- **pragmatizem** kot vrednostna orientacija?
- **individualizirani** standardi „znanja“ (izobraževanje, zaposlovanje)

osrednja družbena vloga znanja – je znanje vrednota?

- spremenjena družbena vloga in **pomen izobraževanja** vs. VŽU
- spremenjena **družbena vrednost znanja** vs. kompetence

RAZISKAVA ODNOS DO ZNANJA MLADIH

Problem:

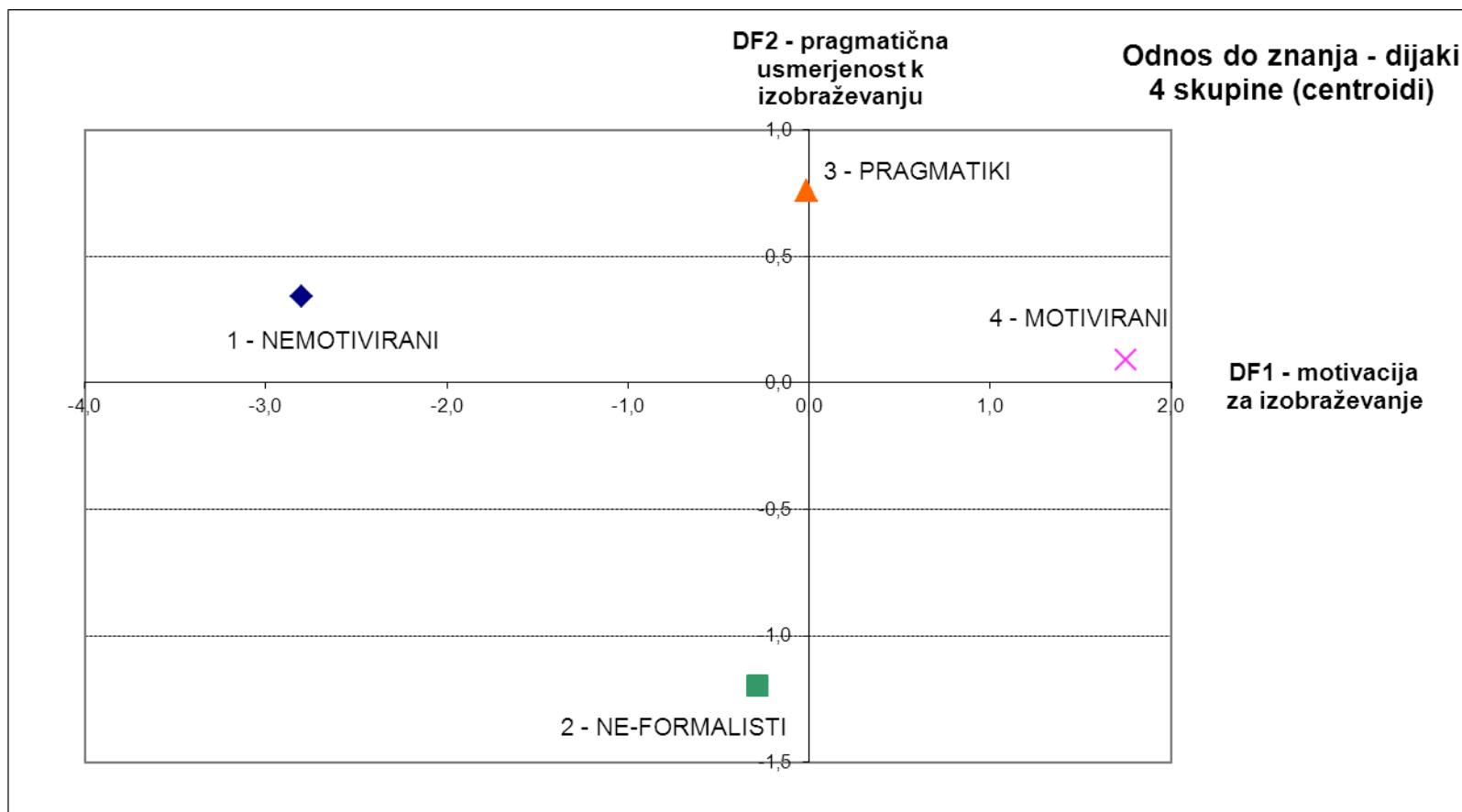
Ali se v odnosu do znanja dijakov (in študentov) odražajo družbene spremembe prioritete v vrednotenju znanja?

Metoda:

- VZOREC: DIJAKI ($N = 470$), srednje velik vzorec – 25 šol (2. oz. 3. letnik)
  - dvostopenjsko naključno stratificirano vzorčenje klastrov
  - 3 skupine srednješolskih programov: **poklicne** (39 % - 10 šol), **strokovno-tehnične** (34 % - 8 šol), **gimnazije** (27 % - 7 šol)
- VPRAŠALNIK: Lestvice stališč, socialnih zaznav in vedenja do znanja
  - na treh področjih znanja: **izobraževanje, poklic, znanost**
- IZVEDBA: marec in april 2012 (dijaki pisno – 30 min)
- ANALIZA: tipi odnosa do znanja (CA in DA)

TIPI ODNOSA DO ZNANJA DIJAKOV

povprečja 4 skupin (centroidi) na dveh dimenzijah razlikovanja (diskriminantni funkciji - DF)

(Gril et al., 2012)

$N1 = 71$ (15,6 %)

$N3 = 146$ (32,1 %)

$N2 = 110$ (24,4 %)

$N4 = 128$ (28,1 %)

TIPI ODNOSA DO ZNANJA DIJAKOV

MOTIVIRANI (28,1 %)

Naklonjeni izobraževanju, kompleksnemu znanju, notranje motivirani

strokovno-tehnične in poklicne šole; višji UU

++ branje; + kultura

++ svoje znanje

++ pouk (vsi 3 vidiki znanja)

++ uporabnost vsega znanja za življenje

NEMOTIVIRANI (15,6 %)

Neopredeljen do odklonilen odnos do znanja, učenja in izobraževanja

najnižji UU; fantje

- branje; - kultura

- svoje znanje

- pouk (vsi 3 vidiki znanja)

- uporabnost znanja za vsakdanje življenje

PRAGMATIKI (32,1 %)

Podpora pragmatičnim vidikom formalne izobrazbe (visoka izobrazba, izobr. za poklic), naklonjeni pragmatičnemu znanju in zunanje motivirani

nižji UU; cca 1/3 iz vseh šol

+ zaznave pouka (vsi 3 vidiki znanja)

+ uporabnost znanja za vsakdanje življenje

NE-FORMALISTI (24,2 %)

Notranje motivirani, naklonjeni kompleksnemu znanju,

odklonilni do formalnih značilnosti izobraževanja in pragmatičnega znanja

gimnazijci; najvišji UU

+ branje; ++ kultura

+ svoje znanje

+ smiselno učenje pri pouku

PRAGMATIZEM v odnosu do znanja

Pragmatična usmerjenost k izobraževanju:

- **Pozitivno:** 32 % dijakov „pragmatiki“ - največ iz vseh treh vrst šol
- **Nevtralno:** 44 % dijakov „motivirani“ in „nemotivirani“
- **Negativno:** 24 % dijakov „ne-formalisti“

⇒ **pragmatizem kot družbeno zaželeno vrednostna orientacija**

- formalni in uporabni vidiki izobraževanja (pomembni smotri poklicnega izobraževanja in visoka izobrazba)
- zunanje motivirani (pomembno učenje za status)
- najuporabnejša znanja o naravi in tehniki (manj uporabna znanja o človeku in družbi)

⇒ **pomembnost pragmatičnih znanj na račun kakovosti znanja**

- najbolj sprejemajo pragmatično znanje kot pomembno
- manj notranje motivirani za učenje in nepripravljeni na VŽU, pomembno neposredno uporabno znanje (naravoslovje in tehnika)
- znanje zanje nima vrednosti oz. se do njega ne opredeljujejo

⇒ **sprememba pojmovanja znanja = kompetence**

⇒ **vodi k devalvaciji znanja in izobraževanja**

- učno manj uspešni (tretji najnižji povprečni UU izmed štirih skupin)

VREDNOTENJE ZNANJA

Vrednost **znanja**:

- **Pozitivno:** 52 % dijakov »motivirani« in »ne-formalisti«
- Nevtravno: 32 % dijakov »pragmatiki«
- **Negativno:** 16 % dijakov »nemotivirani«

Vrednost **izobraževanja**:

- **Pozitivno:** 28 % dijakov »motivirani«
- Nevtravno: 56 % dijakov »pragmatiki« in »ne-formalisti«
- **Negativno:** 16 % dijakov »nemotivirani«

- ⇒ **relativno veliki deleži dijakov, ki so indiferentni ali ne cenijo znanja/izobrazbe, odražajo devalvacijo znanja in izobraževanja v družbi**
- nepomembni splošni smotri izobraževanja, VŽU in visoka izobrazba
  - nepomembno kakovostno znanje, nemotivirani za učenje za znanje
- ⇒ **ideologija liberalizma in individualizma prisotna v izobraževanju: nepomembnost znanja kot javne dobrine**
- ⇒ **družbene norme uspešnosti, ugleda in moči ne temeljijo na znanju in izobrazbi**
- ⇒ **šibka medijska promocija znanja/izobrazbe**

ODNOS DO ZNANJA IN UČNA USPEŠNOST

povprečni učni uspeh v skupinah z različnim odnosom do znanja:

ne-formalisti > motivirani > pragmatiki > nemotivirani

Vrednotenje znanja v izobraževanju se povezuje z učnim uspehom:

- dijaki **z najnižjim učnim uspehom** znanja in izobrazbe **ne cenijo**
- dijaki **z najvišjim učnim uspehom** znanje cenijo, a so do izobrazbe ali **indiferentni** (gimnazije – „ne-formalisti“)
ali jo **cenijo** (strokovno-tehnične in poklicne šole – „motivirani“)

- ⇒ **višja vrednost znanja in izobrazbe kot učinek opredelitve poklica in bližine konca šolanja**
- ⇒ **znanje in izobrazbo ceni le četrtnina dijakov - „motivirani“**
- ⇒ **izobrazba nima vrednosti za skoraj tri četrtine dijakov, tudi za učno najuspešnejše**

SKLEPI

- vrednost znanja in izobrazbe je nepomembna oz. negativna pri vsaj polovici populacije dijakov –
  - ⇒ učno manj uspešni niso več izjema v svojem negativnem odnosu do znanja in izobrazbe
- potreben fokus na celotno populacijo dijakov (ne glede na program ali učni uspeh) in usmeriti prizadevanja za višanje pozitivne vrednosti znanja in izobrazbe
  - ⇒ pozitivnejši odnos do znanja pri celotni populaciji mladih
- pragmatizem in pridobivanje kompetenc v izobraževanju sta povezana z razvrednotenjem znanja in izobrazbe
  - ⇒ potrebno razvijati interes za znanje, spodbujati notranjo motivacijo za učenje in usvajati poglobljeno, koherentno temeljno znanje (v potencialni navezavi z uporabnimi vidiki)